

Sammanställning av argument inför vårt besök på miljödepartementet

Bakgrund

Tillgång på vatten av god kvalitet är en grundläggande rättighet för människan. Hanteringen av avloppsvatten och avloppsrestprodukter syftar till att skydda människors hälsa, miljö och säkerställa god hushållning av naturresurser. Valet av VA försörjning oavsett organisationsform ska enbart ha dessa syften. Detta är grundläggande i både PBL, MB och Vattentjänstlagen.

Samhället har skyldighet att ordna vatten och/eller avloppsförsörjning i de fall man av hälso- eller miljöskäl inte kan lösa försörjning på annat sätt (med enskilda lösningar) (§6 LAV). Ekonomiska eller politiska uppfattningar får ej vägleda beslut om §6 LAV.

Vattentjänstlagen §6 utgår från att skydda människors liv och hälsa och skall vara ett skydd för miljön. En ändring av §6 LAV är därför en absolut nödvändighet. Exempel på att kommunerna i Sverige som utifrån vattentjänstlagens proposition fattar ett offentligt myndighetsbeslut när man fattar beslut i kommunfullmäktige om kommunalt verksamhetsområde med stöd av vattentjänstlagen §6. För att kunna åberopa LAV §6 ska rekvisiten "skydd för människors hälsa och miljö föreligga" och kommunen ska visa att dessa rekvisit föreligger för att de har saklig grund för inrättande av ett verksamhetsområde.

Även Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet för kommunerna skall ha denna skyldighet (dvs. visa att rekvisiten för LAV §6 verkligen finns). Rekvisiten är uppfyllda om VA problemen "är av den art att de inte kan lösas med enskilda anläggningar". För att förelägga om §6, krävs således noggranna utredningar som visar att vattenförsörjning eller avlopp inte kan lösas enskilt.

Gällande de små avloppen måste det framhållas och tydliggöras att dessa är överlägsna kommunala reningsverk i avseendet att reducera kväve, fosfor, läkemedelsrester och hormonstörande ämnen, dock beroende på markförhållanden som kan variera.

För både enskilda fastighetsägare och VA kollektiv innebär beslut om §6 LAV mycket stora konsekvenser inte minst ekonomiskt (FÄ kan tvingas från hus och hem) men också ansvarsmässigt (VA kollektiv tvingas garantera fungerande försörjning för perifert liggande områden under oöverskådlig tid) och bebyggelse mässigt (områden med gammal enkel bebyggelse omvandlas till modern stadslignande bebyggelse). Förutom att en anspråkslös och för miljön ofta harmlös bebyggelse ersätts av ny resurs förbrukande, skapar detta också konflikter mellan människor som vill bevara (ofta äldre och fattiga personer) och sådana som vill och har råd att bygga påkostade hus eller tjäna pengar på att sälja fastigheter.

Kommunerna använder sig ofta av LAV § 6 för att exploatera fritidshusområden utifrån att kommunerna i sina översiktsplan enligt plan och bygglagen uttrycker sin politiska vilja att omvandla dessa fritidshusområden till permanentboende områden, dvs. villaområde i attraktiva sjönära lägen, för att på så sätt få en annan medborgargrupp som är folkbokförda i kommunen och är mer välbeställda. Därigenom ges högre skatteintäkter och skattekraft för kommunen och gör så att de ursprungliga fritidshusägarna inte har råd att bo kvar på grund av att kommunerna själva beslutar om vad en tvångsanslutning till verksamhetsområde ska kosta.

I våra kommuner liksom i de flesta andra kommuner används övergödning som skäl för anslutning till kommunalt VA. De små avloppen har dock i regel mycket liten del i näringstillståndet i sjöar och vattendrag. I Sveriges inland dit Smedjebacken och Orsa kommuner tillhör, är övergödning inget problem, tvärtom är vattendragen där undernärda på näring.

Det sägs ofta att de små avloppen är sämre än de kommunala verken. Detta är inte sant, små avlopp med markbaserad rening är överlägsna kommunala reningsverk i avseendet att reducera smittämnen, läkemedelsrester, hormonstörande ämnen. Även kväve och fosfor och andra näringsämnen immobiliseras i marken. Anläggningar med avstånd längre än 75-100 m från utströmningsområde har i normalfallet ingen påverkan på ytvattenrecipient (t.ex. övergödning).

LAV infördes som rättighetslag till fastighetsägare (FÄ) i staden (FÄ som inte själv kan ordna fungerande VA) och för att avhjälpa reella miljöproblem. De senaste tio åren har lagen kommit att användas som en skyldighetslag där FÄ tvingas in i dyra och ur miljösynpunkt mycket tveksamma lösningar. Detta är oacceptabelt och kräver förändringar. Vi vill därför framföra följande krav för att förändra situationen:

Våra krav

1. Beslut om av § 6 skall hanteras av en myndighet inte av kommuner. Som andra beslut som rör människors äganderätt och ekonomi måste lagstiftningen gälla. Att som nu offentliggöra beslut med för berörda vittgående konsekvenser på "kommunens hemsida/anslagstavla" är naturligtvis helt oacceptabelt. Berörda måste bli informerade och ges möjlighet att ges tid och möjlighet att överklaga. Detta är nödvändigt för att uppnå rättssäkerhet, så att ingen skall få gå från sin fastighet och sitt hem pga höga anslutningskostnader.
2. Det måste finnas en möjlighet att överklaga kommunens beslut om verksamhetsområde utan att det innebär stora kostnader. Vi som drabbats av att ingå i ett verksamhetsområde och inte haft de ekonomiska förutsättningarna att överklaga hos såväl förvaltningsrätten som mark och miljödomstolen så anser oss idag helt rättslösa gentemot godtyckliga kommunala beslut av LAV § 6. Ni förutsätter att vi fastighetsägare får möjlighet att träffa och framföra våra upplevelser och synpunkter kring kommunernas tillämpning av LAV i Sverige direkt till nuvarande av utredningsgrupp av LAV. Vi anser vidare att det är viktigt att alternativ erbjuds i form av andra alternativ t.ex. torra lösningar. Utifrån TV4:s Kalla Fakta program den 16 oktober Stugupproret kring VA kan vi konstatera att det är många fastighetsägare som tvingas att lämna sina fastigheter och livsverk på grund av en godtycklig tillämpning av LAV § 6 från kommunernas sida. Det kan väl ändå inte vara meningen att LAV § 6 kan sätta äganderättsprincipen till våra fastigheter ur spel i en rättsstat som Sverige. Vår förhoppning är att såväl utredningsgrupp som riksdagen inser att en ny LAV måste vara mer balanserad och flexibel till de enskilda fastighetsägarnas ekonomiska förutsättningar och behov för att vi ska kunna ha en levande landsbygd i hela Sverige.
3. Bedömning om § 6 måste alltid föregås av noggranna och fackmannamässiga undersökningar av förhållandena i de enskilda fallet. Uppenbara skäl måste påvisas varför enskild VA försörjning inte är möjlig. Det får inte finnas plats för godtycke!
4. Om § 6 gäller ska den bästa lösningen användas för att lösa påvisade problem. Flera alternativa lösningar måste därför utredas och jämföras efter av forskningen erkända uthållighetskriterier. Det innebär t.ex. att anslutning till kommunalt nät inte behöver vara det självklara alternativet. Vattenförsörjning från lokal vattentäkt/enskilda brunnar i kombination med sorterande lösningar, kan många gånger vara betydligt bättre än de traditionella storskaliga systemen. Som de senaste åren visat kommer vattenbrist bli ett problem även i Sveriges vattenförsörjning. Därför måste även torra och halvtorra lösningar med återinfiltration av gråvatten möjliggöras för kommunal verksamhet.

5. Det finns exempel på att kommunerna inte kan styrka att rekvisiten föreligger inför ett beslut om verksamhetsområde, varför ett godtycke i ett offentlighetsbeslut från kommunen innebär ett ingrepp i äganderätten principen för enskild fastighetsägare som i de flesta fall har enskilt vatten och avlopp, egen brunn, septitank, förbränningsstoa som inte utgör någon fara för skyddet för människor liv, hälsa och skyddet för miljön enligt LAV § 6. Godtycke får inte förekomma när det handlar om människors äganderätt och framtid. §6 innebär alltid stora kostnader och ingrepp för enskilda och stora kostnader och stort ansvar för VA kollektiven.

6. I många kommuner används § 6 trots att inga miljöskäl finns överhuvudtaget (jämför TV4 Kalla fakta programmet Stugupproret). Denna lagvidriga tillämpning av LAV måste förhindras. Ett sätt kan vara att frånta kommunerna rätten att besluta och bilda § 6 verksamhetsområden (t.ex. genom att besluten fattas av Länsstyrelsen/Vattenmyndigheten). Om beslut bibehålls på lokal nivå så måste Länsstyrelsens/Vattenmyndigheten tillsynsansvar även inkludera rätt att upphäva lagligt fattade beslut om kommunala verksamhetsområden.

7. Beslut om LAV § 6 måste följa förvaltningslagen/övrig lagstiftning vilket innebär att berörda fastighetsägare skriftligen informeras och ges möjlighet att överklaga enligt normal svensk rättsordning. Detta är också grunden till att en rättspraxis utvecklas. Att LAV inte följer normal svensk rättsordning är säkerligen ett skäl till att godtycke råder och gör det möjligt för kommuner att missbruka den. Det är viktigt att som enskild fastighetsägare som drabbas av kommunalt verksamhetsområde har möjligheten att få överklaga till såväl förvaltningsrätten som mark och miljödomstolen utan att för den skull åsamkas höga rättegångskostnader som enskild person. Det är vår upplevelse att det föreligger oklarheter mellan domstolarna om vem som har att pröva mål enligt LAV § 6 och att detta borde diskuteras i översynen av LAV.

8. Vi som drabbats av att ingå i ett verksamhetsområde och inte haft de ekonomiska förutsättningarna att överklaga hos såväl förvaltningsrätten som mark och miljödomstolen anser oss idag helt rättslösa gentemot godtyckliga kommunala beslut av LAV § 6. Myndigheter får inte som nu sker fatta beslut om vår framtid över våra huvuden. Myndigheter måste om §6 LAV tillämpas föra en dialog med berörda och ge dem myndigheter och överklaga beslut utan att det innebär stora kostnader. Kommunerna använder sig av LAV § 6 för att exploatera fritidshusområden utifrån att kommunerna i sina översiktsplan enligt plan och bygglagen uttrycker sin politiska vilja att omvandla dessa fritidshusområden till permanentboendeområden, dvs. villaområde i attraktiva sjönära lägen, för att på så sätt få en annan medborgargrupp som är folkbokförda i kommunen och är mer välbeställda. Därigenom ges högre skatteintäkter och skattekraft för kommunen och gör så att de ursprungliga fritidshusägarna inte har råd att bo kvar på grund av att kommunerna själva beslutar om vad en tvångsanslutning till verksamhetsområde ska kosta.

9. EU:s vattendirektiv förespråkar småskaliga lösningar i VA. Dessa är heller inte är sårbara som ett kommunalt storskaligt vid cyberattacker, elavbrott eller terrorhandlingar osv. Nytt Ramdirektiv för vatten på väg, där medborgarinflytandet stärks, avloppsdirektiv också på gång där avfallshierarki och kretslopp. Antar att det kommer att rekommendera ”torra” lösningar?

10. Vi förutsätter att vi fastighetsägare får möjlighet att träffa och framföra våra upplevelser och synpunkter på kommunernas och länsstyrelsernas tillämpning av LAV, direkt till nuvarande av utredningsgrupp av LAV. Utifrån TV4:s Kalla Fakta program den 16 oktober Stugupproret kring VA kan vi konstatera att det är många fastighetsägare som tvingas att lämna sina fastigheter och livsverk på grund av en godtycklig tillämpning av LAV § 6 från kommunernas sida. Det kan väl ändå inte vara meningen att LAV § 6 kan sätta äganderättsprincipen till våra fastigheter ur spel i en rättsstat som Sverige. Vår förhoppning är att såväl utredningsgrupp som riksdagen inser att en ny LAV måste vara mer balanserad och flexibel till de enskilda fastighetsägarnas ekonomiska förutsättningar och behov

för att vi ska kunna ha en levande landsbygd i hela Sverige.

11. Vi kräver ett omedelbart stopp för all tvångsanslutning och bildandet av nya verksamhetsområden från samtliga kommuners sida i avvaktan på översyn och ny proposition till ny LAV.

12. Vi kräver att lagen ändras så att en fastighetsägare med obebyggd tomt inte är skyldig att betala tvångsanslutningskostnad och såväl fasta som rörliga kostnader för vatten som man inte använder.

För VA i Tiden / Kent Leonardsson, Anders Moen, Anders Segerberg, Lars-Göran Carlsson, Rolf Almstedt, Peter Ridderstolpe.